

**A TÖRVÉNYES ÖRÖKLÉS, AZ ÉRDEMTELENSÉG ÉS A KITAGADÁS
JOGINTÉZMÉNYEINEK RENDEZÉSE A MÁSODIK MAGYAR
POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV MEGALKOTÁSÁNAK FOLYAMATÁBAN**

**Settlement of the legal institutions of the inheritance,
the unworthiness and the disinheritance in the process
of creation of the second Hungarian Civil Code**

MAKÁCS ADRIENN*

Abstract: A társadalmi és a gazdasági változásokkal összhangban a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (régii Ptk.) számos esetben szorult módosításra, kiegészítésre. Az 1989-ben bekövetkezett rendszerváltást követően a jogalkalmazás és az államvezetés számára egyaránt világossá vált, hogy a szocialista államrendszer megszűnésével az országnak új, demokratikus alapokra helyezett magánjogi kódexre van szüksége. A jelen dolgozat végigvezeti olvasóját a rendszerváltást követő polgári jogi kodifikációs folyamaton, egészen a hatályos szabályok kialakításáig.

Kulcsszavak: érdemtelenség, kitagadás, kötelesrész, öröklés, végrendelet, jogtörténet.

Abstract: In accordance with social and economic changes, Act IV of 1959 on the Civil Code (former Civil Code) needed to be amended and supplemented in many cases. Following the change of regime in 1989, it became clear to the application of the law and the state leadership too that with the end of the socialist state system, the country needed a new code of private law based on democracy. The present dissertation guides the reader through the process of codification of civil law following the change of regime, up to the elaboration of the current rules.

Keywords: unworthiness, disinheritance, reserved portion, inheritance, last will, legal history.

* DR. MAKÁCS ADRIENN
PhD-hallgató
Miskolci Egyetem ÁJK
Civilisztikai Tudományok Intézete
Polgári Jogi Intézeti Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros
közjegyzőhelyettes
Dr. Gigler Zoltán közjegyzői irodája
1111 Budapest, Karinthy Frigyes út 8.
adrienn.m9@gmail.com.

1. A második magyar polgári törvénykönyv megalkotásához vezető út: polgári jogi kodifikációs törekvések a rendszerváltást követően

1.1. A kodifikációs munka kezdeti lépései, a törvényes öröklés szabályainak összeállítása

A Horn-kormány felismerve egy új magánjogi kódex szükségességét, a polgári jogi kodifikációról szóló 1050/1998. (IV. 24.) Kormányhatározattal új polgári törvénykönyv elkészítését rendelte el.¹ A kormány határozatában kiemelte,² hogy a kodifikációval elérendő cél a régi Ptk. szabályainak és a rendszerváltást követően készült törvényeknek az egységbe foglalásán keresztül a jogbiztonság lehető legmagasabb szintű elérése, valamint egy korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak is megfelelő magánjogi kódex létrehozása.

A kodifikációs munka lebonyolítására a kormány felállította a Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottságot, valamint a Polgári Jogi Kodifikációs Szerkesztőbizottságot, kijelölve előbbinek tizennégy,³ utóbbinak kilenc,⁴ a jogász szakma különböző területein kiemelkedő eredményt elért neves tagját. A Főbizottság és a Szerkesztőbizottság elnökeként a kormány egyaránt Harmathy Attila egyetemi tanárt jelölte ki,⁵ az egységes új kódex elkészültét pedig 2002 végében határozták meg.

A munkacsoportok, amelyeknek a kormány fenti határozata alapján a feladata az új Ptk. egyes részterületeire vonatkozó javaslatok kidolgozása, majd a Szerkesztőbizottság, illetve a Főbizottság elé terjesztése volt,⁶ 2002 elejére elkészítették az

¹ Kihirdetve a *Magyar Közlöny* 1998/34. számában 1998. április 24. napján.

² *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 34. szám, Budapest, 1998. április 24., péntek, 2775.

³ Harmathy Attila egyetemi tanár, Gadó Gábor helyettes államtitkár, Martonyi János egyetemi tanár, Besenyei Lajos egyetemi tanár, Bíró György tanszékvezető egyetemi docens, Bókay Judit, az Országos Közjegyzői Kamara elnöke, Horeczky Károly, a Legfelsőbb Bíróság kollégiumvezetője, Horváth Jenő, az Országos Ügyvédi Kamara elnöke, Kecskés László egyetemi tanár, Kisfaludi András egyetemi docens, Petrik Ferenc, a Legfelsőbb Bíróság kollégiumvezetője, Sáriné Simkó Ágnes az IM Polgári Jogi Kodifikációs Iroda vezetője, Török Gábor kandidátus, az MTA Jogtudományi Intézet képviselőjében, Vékás Lajos egyetemi tanár.

⁴ Harmathy Attila egyetemi tanár, Draskovics Tibor közigazgatási államtitkár, Gadó Gábor helyettes államtitkár, Kisfaludi András egyetemi docens, Martonyi János egyetemi tanár, Németh Ágnes alkotmánybírói tanácsadó, egyetemi adjunktus, Petrik Ferenc, a Legfelsőbb Bíróság kollégiumvezetője, Sáriné Simkó Ágnes az IM Polgári Jogi Kodifikációs Iroda vezetője, Vékás Lajos egyetemi tanár.

⁵ Akit aztán a Főbizottság elnöki tisztségében az első Orbán-kormány Vékás Lajos akadémikusra váltott fel a polgári jogi kodifikációról szóló 1050/1998. (IV. 24.) Korm. határozat módosításáról szóló 1061/1999. (V. 28.) Korm. határozattal.

⁶ Az öröklési jogi munkacsoportot Weiss Emília professzor asszony vezette, tagjai Besenyei Lajos egyetemi tanár, Bókai Judit közjegyző, Gaál Sándor, a Csongrád Megyei Bíróság kollégiumvezető bírója, Mecsér Györgyi fővárosi bírósági tanácselnök, Sóth Lászlóné legfelsőbb bírósági tanácselnök és Szabó Péter közjegyző voltak. Az öröklési jogi munkacsoport alakulóléséről. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2000/1., 20.

új Polgári Törvénykönyv leendő tervezetének tematikáját, amelyet a Főbizottság a kormány elé tárt *Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója* elnevezéssel (a továbbiakban: Koncepció). A kormány a 1009/2002. (I. 31.) Kormányhatározatával a tematika szövegét a *Magyar Közlöny*ben közzétéve szakmai vitára bocsátotta, felhívva a teljes jogásztársadalmat módosító és kiegészítő javaslataik megtételére.⁷ A tematikában a munkacsoportok a szabályozandó területekre vonatkozó elképzeléseiket, felvetéseiket, szabályozási terveiket vázolták fel a jogász- és a jogkövető közönségnek az új Polgári Törvénykönyv első tervezeti szövegének együttes kialakítása céljából.

A Főbizottság előrebocsátotta a Koncepció bevezető részében, hogy a kodifikációs munka során kifejezett külföldi magánjogi kódexminta figyelembevételére nem került sor, azonban a Koncepció nagyban támaszkodott a nemzetközi jogalkotás eredményeire, különösen a Bécsi Vételi Jogi Egyezmény, az UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (1994), továbbá a The Principles of European Contract Law (1997) elveire, valamint az Európai Unió jogalkotására és a több évtizedes magyar bírói gyakorlatra.⁸

A Koncepció az új Polgári Törvénykönyv által szabályozandó polgári jogi részterületeket könyvekre osztotta, a tervek szerint az öröklési jog az utolsó, Ötödik könyvben nyert volna szabályozást.

Az öröklési jog vonatkozásában a Weiss Emília által vezetett munkacsoport kifejtette, hogy jelen részterületen nem várható el olyan mértékben a jogharmonizáció, mint például a szerződések jogában vagy a gazdasági életet közvetlenül érintő kérdéseinek szabályozásában, ezért nem várható el a korábbi szabályoknak újjal való feltétlen felváltása, mert „az öröklési jogban a polgári jog más területeinél nagyobb jelentősége van hagyományokhoz, a megszokotthoz és a megszokottként igazságosnak is ítéltethető ragaszkodásnak”.⁹

A készülő új Polgári Törvénykönyv törvényes öröklési szabályainak kialakítása során – ahogy szinte minden addigi kodifikáció alkalmával – újból felvetődött az özvegyi jog és az ági öröklés szabályozásának kérdése, pontosabban azok eltörlésének vagy a leendő rendelkezésekbe való felvételének sorsa. A Koncepció végül nem foglalt állást az özvegyi haszonélvezeti jog fenntartása vagy elvetése kérdésében, de felvázolta az ellene és a mellette szóló, a munkacsoportban felmerült érveket. Az özvegyi jog fenntartása ellen szóló legfőbb indokok azok voltak, hogy a megváltozott hagyatéki vagyonok összetétele mellett a haszonélvezet terhe például a készpénz, üzleti részesedés vagy az értékpapírok gazdasági életben való mozgását akadályozza, emellett a technika gyors fejlődése folytán szaporodnak a hagyatékok tárgyát képező olyan ingóságok, amelyek hosszabb időn át fennálló haszonélvezeti jog esetén az idő múlásával értéküket veszítik. Kiemelte az öröklési jogi munkacsoport azt is, hogy a társadalmi viszonyok, illetve szokások változása miatt

⁷ *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 15. szám, II. kötet, Budapest, 2002. január 31., csütörtök.

⁸ *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 15. szám, II. kötet... 4–5.

⁹ *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 15. szám, II. kötet... 185186.

az sem kivételes, hogy a haszonélvezetet öröklő új házastárs és az örökhagyó korábbi házasságából született gyermeke(i) között alig van korkülönbség, és így a korábbi házasságból született gyermekeknek akár esélyük sincs haszonélvezettől mentes örökséghez való jutásra.¹⁰ Az özvegyi jog fenntartása mellett ugyanakkor azt az érvet hozta fel a munkacsoport, hogy a jogintézmény a magyar öröklési jog egyik leginkább ismert, leginkább elfogadott intézménye, amelyet az állampolgárok igazságosnak és helyesnek fogadnak el. A munkacsoport a szabályozási kérdéshez bevonta a Magyar Országos Közjegyzői Kamarát annak érdekében, hogy tájékoztatást kapjon a haszonélvezeti jog megváltása iránti igények alakulásáról, gyakoriságáról valamint a hagyatéki vagyonok jellege, összetevői tárgyában. A MOKK tájékoztatása szerint a hagyatéki eljárásokban a haszonélvezeti jog megváltására irányuló igény viszonylag ritka és több közjegyző is a haszonélvezeti jog fenntartása mellett emelt szót, de többen felvetették a haszonélvezeti jog megváltása szabályainak hiányosságait is.

Közjegyzői előterjesztés folytán felvetődött annak gondolata a munkacsoportban, hogy az érdemtelenégi okok esetleg kiegészítendőek volnának az olyan örökös érdemteleniségének megállapításával, aki az örökhagyó végintézkedését meghamisítja. A Konceptió feltétlenül támogatandó véleménye szerint a közjegyző kolléga által felvetett eset belefér a régi Ptk. 602. § (1) bek. b) pontjában megfogalmazott tényállásba. Emellett az öröklési jogi munkacsoport elfogadta azt a felvetést, mely szerint az érdemteleniségre vonatkozó szabályok kiegészítést igényelnének annyiban, hogy azokban az esetekben, amikor az érdemtelenégi okot megvalósító és ennek folytán kieső örökös helyébe még kiskorú leszármazója lép, az ilyen kieső örököst törvény zárja ki ezen vagyon tekintetében a vagyonkezelői jogból.¹¹

Az öröklési jogi munkacsoport annak kimondása mellett, hogy a kötelesrész jogintézménye mai társadalmunkban már elvesztette eredeti, tartási jellegét, nem tartotta indokoltnak az eltörlését, elsődlegesen a házasságon kívül született és a felbontott házasságból származó gyermekek vagyoni kisémmizésének elkerülése érdekében.¹² A Konceptió indokként e körben azt hozta fel, hogy a végintézkedési szabadság korlátlanágával fennállna a veszély, hogy az örökhagyók a korábbi házasságukból született, valamint a házasságon kívüli – különösen az önkéntesen el nem ismert – gyermekeik részére vagyont nem juttatva tennék örökösükké új házastársukat, új élettársukat, vagy az új kapcsolatból származó gyermekeiket. A felvetés nagyon is életszerű, a mai társadalmi viszonyok között elég gyakori helyzetet vázol fel, de csupán a fentiekre hivatkozással fenntartani a jogintézményt nem tűnik igazságosnak. Az örökhagyó-örökös, illetve a szülő-gyermek közti kötelék kétoldalú, összetett, vagyoni és érzelmi viszonyokon nyugvó kölcsönös kapcsolat. Azokban az esetekben, amelyekben a szülő és az akár korábbi házasságból, akár házasságon

¹⁰ *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 15. szám, II. kötet... 190.

¹¹ WEISS Emília: A Ptk. öröklési jogi könyvének koncepciója. *Polgári Jogi Kodifikáció 2001/6*. <https://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/weiss-emilia-a-ptk-oroklesi-jogi-konyvnek-koncepcioja-pjk-20016-16-28-o/883>, 2022. 04. 16.

¹² *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 15. szám, II. kötet... 207–208.

kívül született gyermek egymással a kapcsolatot szorosan vagy egyáltalán nem tartja, egymás hogylétével, szükségleteivel nem törődnek, egymásra nem kíváncsiak, talán még rossz is köztük a viszony, méltánytalan erőszakkal részesedést juttatni az örökhagyó életében – akár a házastársával vagy egyéb gyermekeivel közös erőfeszítéssel – összegyűjtött vagyonából egy számára kvázi idegen részére, de ez fordítva, a szülőnek járó kötelelreszre is éppúgy igaz. Abban az esetben pedig, ha a fenti személyek közti kapcsolat annak sajátossága ellenére is szoros, az örökhagyók jellemzően nem akarják kisémmizni a más kapcsolatból származó gyermekeiket.

Még korábban, a Konceptió kialakításakor, az öröklési jogi munkacsoport 2000. szeptember 11-i és október 16-i ülésén felmerült, hogy indokolt lenne esetleg a kötelelresz mértékét az örökrész egyharmadára leszállítani. Elvetette ugyanakkor a munkacsoport azt a felvetést, hogy a kötelelresz mértékét a kötelelreszre jogosult rászorultságához lenne érdemes igazítani, mert az „a magyar jogtól idegen”.¹³ A kötelelreszből való kitagadás tekintetében az öröklési jogi munkacsoport hivatkozva a közfelfogás, a közjegyzői, a bírói gyakorlat és a jogirodalom ebbéli álláspontjára egyhangúan amellet érvelt, hogy a kitagadás okait ki kell szélesíteni, és indokként el kell ismerni a kötelelreszre jogosultnak az örökhagyó irányában tanúsított durván hálátlan vagy durván sértő magatartását, mert a hatályos gyakorlat erre vonatkozó szabályozás híján ezen igen gyakori eseteket a régi Ptk. 663. § (1) bek. b), illetve c) pontjaiba igyekszik beilleszteni, már-már a törvényesség határait súroló módon. A munkacsoport szerint emellet a szabályozásból a büntetőjogi elemeket mellőzni lenne szükséges. A munkacsoport a kitagadás esetében is indokoltnak látta a szabályozás azirányú módosítását, hogy amennyiben a kieső örökös helyébe lépő örökös a kieső örökös kiskorú gyermeke volna, a kiskorú által ilyen okból örökölt vagyon tekintetében a kieső szülőt ne illesse meg a gyermeke vagyonára őt egyébként megillető vagyonkezelői jog.¹⁴

A Konceptió közzétételét követően beérkezett javaslatokat figyelembe véve a Szerkesztőbizottság átdolgozta a teljes Konceptiót, amelyet a kormány elfogadott és elrendelte, hogy az új Polgári Törvénykönyv normaszövegének kidolgozása a Konceptió alapján kezdődjék meg.¹⁵ A módosított Konceptióban már deklarálásra került az özvegyi jog módosításokkal történő fenntartása, valamint a kötelelreszből történő kitagadás kiterjesztése a kötelelreszre jogosult durva hálátlanságának büntetőjogi kategórián kívül eső eseteire.

¹³ Az öröklési jogi munkacsoport 2000. szeptember 11-i és október 16-i üléséről. *Polgári Jogi Kodifikáció* 2000/4., 25.

¹⁴ Az öröklési jogi munkacsoport 2000. szeptember 11-i és október 16-i üléséről... 25. és *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 15. szám, II. kötet... 209–210.

¹⁵ 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozat az új Polgári Törvénykönyv koncepciójának elfogadásáról, valamint a polgári jogi kodifikációról szóló 1050/1998. (IV. 24.) Korm. határozat időarányos végrehajtásáról és módosításáról. Megjelent: *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 8. szám, Budapest, 2003. január 25., szombat.

A Polgári Jogi Kodifikációs Szerkesztőbizottság elkezdte az új Polgári Törvénykönyv tervezetének normaszövegét összeállítani, amellyel 2006-ra készült el,¹⁶ és amelyet részenként jelentetett meg hivatalos honlapján az Igazságügyi Minisztérium lehetőséget teremtve arra, hogy a jogásztársadalom megtehesse jobbító észrevételeit.

Mielőtt azonban a beérkezett javaslatokat értékelve a Szerkesztőbizottság hozzálatott volna a normaszöveg átdolgozásához, a második Gyurcsány-kormány alatt átalakult felelős tárca – az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium – 2007 augusztusában maga vette kézbe a készülő polgári törvénykönyv tervezetének befejezését, különösebb indoklás nélkül megszüntetve a Vékás Lajos vezette kodifikációs bizottság megbízását.

1.2. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény és a Szakértői Javaslat megjelenése, a törvényes öröklés, az érdemtelenység és a kitagadás szabályainak rendezése

A fenti eseményeket követően a leendő polgári törvénykönyv minisztérium által elkészített normaszövegét a kormány T/5949. számú törvényjavaslatként nyújtotta be az Országgyűléshez. A törvényjavaslat általános vitája a Parlamentben 2008. szeptember 16-i ülésnapján kezdődött, a javaslatot előterjesztő Draskovics Tibor igazságügyi és rendészeti miniszter teljes támogatása és ajánlása mellett. Az ügyrendi bizottságok az emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottság kivételével a törvényjavaslatot támogatták. Salamon László, az alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottság kisebbségi véleményének ismertetője hangsúlyozta, hogy a bizottság kisebbségi véleményét képviselők a törvényjavaslat rendelkezéseit több oldalról is alkotmányellenesnek tartják, emellett kiemelte, hogy az igazságügyi tárca által kialakított törvényjavaslat a már korábban elfogadott és a kitűnő szakemberek által kialakított Konceptiótól nagymértékben, lényeges pontokban eltér, a javaslat szakmai legitimációja erősen megkérdőjelezhető, ezért annak elfogadását és esetleges törvényerőre emelkedését nem támogathatják.¹⁷

A T/5949. számú törvényjavaslat részletes vitára bocsátásáról 2009. március 2. napján döntött az Országgyűlés,¹⁸ amely másnap meg is kezdődött a Parlamentben. A polgári törvénykönyvről szóló törvényjavaslat zárószavazására március 21. napján került sor, ahol a képviselők 191 igen szavazatával, 168 nem ellenében, valamint 4 tartózkodása mellett az Országgyűlés a T/5949. számú törvényjavaslatot elfogadta.¹⁹ Miután Sólyom László köztársasági elnök az elfogadott törvénnyel nem értett egyet és megfontolásra visszaküldte azt az Országgyűlés részére, a Par-

¹⁶ KECSKÉS László – KÖRÖS András – MAKAI Katalin – OROSZ Árpád – OSZTOVITS András – PETRIK Ferenc: *Polgári jog. Bevezető és záró rendelkezések. Az ember mint jogalany. Öröklési jog. Az új Ptk. magyarázata I/VI.* HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 25.

¹⁷ *Országgyűlési Napló* 2008. évi őszi ülészak, 2008. szeptember 16 (156. szám), 127–151.

¹⁸ *Országgyűlési Napló* 2009. évi tavaszi ülészak, 2009. március 2 (192. szám), 472.

¹⁹ *Országgyűlési Napló* 2009. évi őszi ülészak, 2009. szeptember 21 (222. szám), 272–273.

lament lényegében ugyanolyan szavazati arány mellett ismét elfogadta azt 2009. november 9-én tartott ülésnapján.²⁰

Az elfogadott javaslat a *Magyar Közlönyben* 2009. november 20. napján került kihirdetésre 2009. évi CXX. törvény a Polgári Törvénykönyvről elnevezéssel. Az öröklési jog a Hatodik könyvben kapott helyet, mert a Konceptiótól eltérően²¹ a 2009. évi CXX. törvény eltérően már tartalmazott bevezető rendelkezéseket, ezek kaptak helyet az Első könyvben.

Az érdemtelenység okait a régi Ptk. szabályaihoz képest a 2009. évi CXX. törvény némi mondategyszerűsítéstől eltekintve érintetlenül hagyta, illetve bevezetésre került az öröklési jogi csoport által javasolt módosítás az érdemtelen örökös vagyonkezelői jogának megvonásáról.²²

A törvényes öröklés szabályai a régi Ptk.-hoz képest jelentősen megváltoztak volna, a 2009. CXX. törvény ugyanis meglepő módon az 1956. szeptember 30. napján közzétett polgári jogi kódextervezettel megegyezően rendezte volna a túlélő házastárs törvényes öröklését. Az új szabályok szerint a házastárs tehát leszármazók mellett egy gyermekrésznyi állagot örökölt volna, továbbá az általa lakott lakáson és az ahhoz tartozó berendezési és felszerelési tárgyakon holtig tartó hasznélvezeti jogot, utóbbi megváltásának lehetőségével (6:58. § és 6:61. §). Leszármazók hiányában az örökhagyó házastársa a hagyaték felét örökölte volna – a másik felét az örökhagyó szülei – az általa lakott lakással és az általa használt berendezési és

²⁰ 192 igen szavazattal, 163 nem szavazat ellenében, 2 tartózkodás mellett. *Országgyűlési Napló* – 2009. évi őszi ülészak, 2009. november 8 (240. szám), 2435–2436.

²¹ A Konceptió szándékosan hagyta volna el a bevezető rendelkezések alkalmazását, mert a Szerkesztőbizottság álláspontja szerint az feleslegesen bonyolítaná a törvénykönyv szerkesztését és nehezítené a jogalkalmazást. Lásd: *Magyar Közlöny A Magyar Köztársaság hivatalos lapja*, 15. szám, II. kötet... 13.

²² 6:6. § [Az érdemtelenység]

(1) Érdemtelen az öröklésre

a) aki az örökhagyó életére tört,

b) aki szándékos eljárásával az örökhagyó végakarátának szabad kinyilvánítását megakadályozta, vagy az örökhagyó végakarátának érvényesítését megghiúsította vagy ezek valamelyikét megkísérelte, vagy

c) aki a hagyatékban való részesülés céljából az örökhagyó után törvényes öröklésre jogosult vagy az örökhagyó végintézkedésében részesített személy életére tört.

(2) Az érdemtelenység nem vehető figyelembe, ha az érdemteleniségre vezető magatartást – bárki ellen irányult is az örökhagyó vagy az, aki ellen irányult, megbocsátotta.

(3) Az érdemteleniségre csak az hivatkozhat, aki az érdemtelen személy kiesése folytán maga örökölné, vagy a végintézkedéssel reá rótt kötelezettségtől vagy más tehertől mentesülne.

(4) Aki érdemteleniség miatt kiesik az öröklésből, nem jogosult törvényes képviselőként a helyébe lépő személy örökségének kezelésére. Az ilyen vagyon kezelésére a szülői vagyonkezelésnek a szülő vagyonkezeléséből kivont vagyon kezelésére vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni.

In: *Magyar Közlöny A Magyar Köztársaság hivatalos lapja*, 2009. november 20., péntek, 42192.

felszerelési tárgyakkal együtt, továbbá az ági vagyon holtig tartó haszonélvezetét is. (6:59. §)

Kötelesrészt a törvény az örökhagyó leszármazójának, házastársának, illetve szülőjének nyújtott volna, mégpedig a Konceptió terveitől eltérően nem egyharmad mértékben, hanem továbbra is annak felében meghatározva, amit az örökös törvényes örökléssel örökölt volna. (6:74. § és 6:81. §)

A kitagadás rendezésében a korábbi szabályokhoz és elképzelésekhez képest komoly változásokat figyelhetünk meg:

„6:77. § [A kitagadás okai]

(1) Kitagadásnak van helye, ha a kötelesrésztre jogosult

a) az örökhagyó után öröklésre érdemtelen lenne,

b) az örökhagyó sérelmére a rokoni kapcsolatra tekintettel súlyosnak minősülő bűncselekményt követett el,

c) az örökhagyó egyenesági rokonának, házastársának vagy élettársának életére tört, vagy sérelmükre egyéb súlyos büntetést követett el,

d) az örökhagyó irányában fennálló törvényes tartási kötelezettségét súlyosan megsértette, valamint ha

e) erkölcstelen életmódot folytat.

(2) A nagykorú leszármazót az örökhagyó a vele szemben tanúsított durva hátlatlanság miatt is, a szülőjét pedig a sérelmére tanúsított olyan magatartás miatt is kitagadhatja, amely a szülő szülői felügyeleti jogának megszüntetésére adott vagy adhatott volna alapot.

(3) Házastársát az örökhagyó házastársi kötelességet durván sértő magatartása miatt is kitagadhatja.

(4) Aki kitagadás miatt kiesik az öröklésből, nem jogosult törvényes képviselőként a helyébe lépő leszármazója örökségének kezelésére. Az ilyen vagyoni kezelésére a szülői vagyoni kezelésnek a szülő vagyoni kezeléséből kivont vagyoni kezelésére vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni.”²³

Az öröklési jogi munkacsoportban elhangzottakkal, illetve a Konceptióban közzétettekkel összhangban bekerült a normaszövegbe a kitagadott örökös vagyoni kezelő jogának megvonása, ellenben a büntetőjogi kategóriák szabályozásban maradtak. Szövegbe iktatták ugyan a durva hátlatlanságot kitagadási okként, de a b) pontban alkalmazott változtatással a szabályozni kívánt cselekmény duplikálást nyert, amely miatt a teljes b) pont értelmetlenné és feleslegessé vált.

A (2) bekezdésben foglalt, a szülővel szembeni speciális kitagadási ok nem váratlan, minden előzmény nélküli szabály, mert a kitagadási okok ezirányú bővítését Weiss Emília már a kodifikációs munkafolyamat elején, még a Konceptió megje-

²³ Magyar Közlöny A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 2009. november 20., péntek, 42203–42204.

lenése előtt felvetette.²⁴ A törvény Családjogi könyve a szülői felügyelet megszüntetését két esetben tette volna kötelezővé, illetve egy esetben a bíróság mérlegelésére bízta volna az arról való döntést.²⁵ A törvényiszöveg megfogalmazása szerint – „adott vagy adhatott volna alapot” – a szülői felügyeleti jogot nem kellett volna a kitagadás megalapozottságához megszüntetni, elég lett volna pusztán a megfelelő feltételek fennállta. A szülői felügyeleti jog megszüntetésének első kötelező esetében a kitagadás bizonyítása minden kétséget kizáróan nehézségekbe ütközött volna, míg a második kötelező és a harmadik opcionális esetben már könnyebb dolga lett volna a jogalkalmazásnak.

A 2009. évi CXX. törvény a hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 2010. évi XV. törvény szerint fokozatosan, 2010. május 1-jén, 2011. január 1-jén, illetve 2015. január 1-jén lépett volna hatályba,²⁶ amely azonban nem történt meg, mert országgyűlési képviselői indítványra az Alkotmánybíróság 51/2010. (IV. 28.) AB határozatával a 2010. évi XV. törvény 1. § és 208. §-ainak, vagyis a polgári törvénykönyv hatálybalépéséről rendelkező jogszabályhelyeinek alkotmányellenességét kimondva megsemmisítette azokat. Az Alkotmánybíróság szerint a polgári jogi kódex kétlépcsős hatályba léptetése a kellő felkészülési idő hiánya és az ebből keletkező jogbizonytalanság miatt alkotmányellenes, a megoldás különösen a nem hatósági, nem hivatásos jogalkalmazókat összezavarhatja.²⁷

Azt követően, hogy az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium magához vonta a polgári jogi kódex tervezetének elkészítését, a Szerkesztőbizottság tagjai elhatározták, hogy a hivatalos kodifikációs munkával párhuzamosan megjelentetik nyomtatásban a korábban beérkezett javaslatok figyelembevételével az általuk készített normaszöveg-változatot, melynek a Szakértői Javaslat nevet adták. Céljük a kodifikáció menetének támogatása és az addigi értékes munkájuk nyilvánosságra hozatala volt.²⁸ A Szakértői Javaslat készítői az öröklési jog szabályainak összeállí-

²⁴ WEISS Emília: A magyar polgári jogi szabályok felülvizsgálata, különös tekintettel az öröklési jogra. *Közjegyzők Közlönye* 2001/1., 8–9.

²⁵ 3:195. § [A szülői felügyeleti jog bírósági megszüntetése]

(1) A bíróság megszünteti a szülői felügyeletet:

a) ha a szülő felróható magatartásával gyermeke javát, különösen testi jólétét, értelmi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan sérti vagy veszélyezteti, valamint

b) ha a gyermeket más személynél helyezték el, vagy átmeneti nevelésbe vették és a szülő a gyermek elhelyezésére vagy az átmeneti nevelésre okot adó magatartásán, életvitelén, körülményein önhibájából fél éven belül nem változtat.

(2) Ha a szülőt a bíróság valamelyik gyermeke személye ellen elkövetett szándékos bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélte, a bíróság a felügyeletet a szülő valamennyi gyermeke felett megszüntetheti.

²⁶ 1. §. Lásd: *Magyar Közöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 30. szám, 2010. március 2., kedd, 9606.

²⁷ 51/2010. (IV. 28.) AB határozat indoklásának III. része.

²⁸ VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2008, 54.

tásakor nem láttak indokot az öröklési jog bevált intézményeinek mélyreható és minden intézményre kiterjedő megváltoztatására.²⁹

Az öröklési jogot a Szakértői Javaslat ugyancsak a Hatodik könyvben helyezte el, meglepő szabályozási megoldásokkal ellátva.

Az érdemtelenység szabályain a Szakértői Javaslat a régi Ptk.-hoz mérve érdemben nem változtatott, de a 2009. évi CXX. törvényhez hasonlóan beemelte a szövegbe az érdemtelen személy vagyonekezelői jogának megvonását.³⁰

A törvényes öröklés rendszerének kialakítása során a Szakértői Javaslat megmaradt a régi Ptk. szabályainál, tehát teljesen más megoldással élt, mint a 2009. évi CXX. törvény. A Szakértői Javaslat szerint az örökhagyó törvényes örökösei első-sorban gyermekei lettek volna egymás közt egyenlő arányban a képviselő elve szerint, míg az özvegy a leszármazók mellett továbbra is haszonélvezetet kapott volna a teljes hagyatékon, leszármazók hiányában pedig a hagyaték felét örökölte volna az örökhagyó szüleivel, valamint az általa lakott lakást az ahhoz tartozó berendezési és felszerelési tárgyakkal (6:54–6:55. §§). A Szakértői Javaslatához fűzött magyarázat megismételve az özvegyi jog célszerűtlensége mellett érveket, leszögezte, hogy ugyan az elméleti elgondolások a haszonélvezet helyett az özvegy állagöröklésének helyességét támasztják alá, de a bírói és közjegyzői tapasztalatokat mérlegelve a jogintézmény hagyományaira és elfogadottságára tekintettel a Szakértői Javaslat mégis fenn kívánja tartani a korábbi szabályozást.³¹

Fontos eltérés a Szakértői Javaslat és a 2009. évi CXX. törvény között, hogy a Szakértői Javaslat a bejegyzett élettárs törvényes öröklési jogi helyzetét elismerve azt minden szempontból a házastársával azonos módon rendelte volna szabályozni, ez vonatkozott a bejegyzett élettárs özvegyi jogi, állagöröklési státuszára, de a kötelesrészi igényére és az öröklésből való kiesésének esetére is.³²

²⁹ VÉKÁS Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat..., 1151.

³⁰ 6:6. § [Érdemtelenység]

(1) Érdemtelen az öröklésre

a) aki az örökhagyó életére tört;

b) aki szándékos eljárásával az örökhagyó végakarátának szabad nyilvánítását megakadályozta, vagy annak érvényesítését megghiúsította vagy ezek valamelyikét megkísérelte;

c) aki a hagyatékban való részesülés céljából az örökhagyó után törvényes öröklésre jogosult vagy az örökhagyó végintézkedésében részesített személy életére tört.

(2) Az érdemtelenység nem vehető figyelembe, ha az érdemtelenre vezető magatartást – bárki ellen irányult is az örökhagyó vagy az, aki ellen irányult, megbocsátotta.

(3) Az érdemteleniségre csak az hivatkozhat, aki az érdemtelen személy kiesése folytán maga örökölné, vagy teheről mentesülne.

(4) Aki érdemteleniség miatt kiesik az öröklésből, nem jogosult törvényes képviselőként a helyébe lépő személy örökségének kezelésére. Az ilyen vagyon kezelésére a szülői vagyonekezelésnek a szülő vagyonekezeléséből kivont vagyon kezelésére vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni. VÉKÁS Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat... 1155.

³¹ VÉKÁS Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat..., 1172.

³² 6:56. § [Bejegyzett élettárs öröklése]

Kötelesrészt a Szakértői Javaslat az örökhagyó gyermekének, házastársának, bejegyzett élettársának, továbbá szüleinek adott volna, örökrészük felében meghatározva (6:79. §), tehát nem nyert volna szabályozást az öröklési jogi munkacsoportban felvetett indítvány a kötelesrész leszállításának tárgyában.

A kitagadást a Szakértői Javaslat a 2009. évi CXX. törvényhez nagyon hasonlóan fogalmazta meg:

„6:75. § [Kitagadási okok]

(1) Kitagadásnak van helye, ha a kötelesrészre jogosult

a) az örökhagyó után öröklésre érdemtelen lenne;

b) az örökhagyó sérelmére - a rokoni kapcsolatra tekintettel súlyosnak minősülő – bűncselekményt követett el;

c) az örökhagyó egyenesági rokonainak, házastársának vagy élettársának életére tört, vagy sérelmükre egyéb súlyos büntetést követett el,

d) az örökhagyó irányában fennálló törvényes eltartási kötelezettségét súlyosan megsértette;

e) erkölcstelen életmódot folytat.

(2) A nagykorú leszármazót az örökhagyó a vele szemben tanúsított durva hátlatlanság miatt is kitagadhatja.

(3) A szülőt az örökhagyó a sérelmére elkövetett olyan magatartás miatt is kitagadhatja, amely a szülő szülői felügyeleti jogának megszüntetésére adna alapot.

(4) Házastársát és élettársát az örökhagyó házastársi, illetve élettársi kötelezettségét durván sértő magatartása miatt is kitagadhatja.

(5) Aki kitagadás miatt kiesik az öröklésből, nem jogosult törvényes képviselőként a helyébe lépő személy örökségének kezelésére. Az ilyen vagyoni kezelésére a szülői vagyonezelésből kivont vagyoni kezelésére vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.”³³

Érdemi eltérést a két szöveg között a (4) bekezdésben figyelhetünk meg. A be nem jegyzett élettárs részére a 2009. évi CXX. törvény és a Szakértői Javaslat egyaránt biztosított volna öröklési jogi igényt, mégpedig mindkét tervezet az örökhagyóval közösen lakott lakáson és az ahhoz tartozó szokásos berendezési és felszerelési tárgyakon nyújtott volna holtig tartó használati jogot abban az esetben, ha az életközösség legalább tíz évig folyamatosan, és az öröklés megnyíltakor is fennállt.³⁴ Emellett a 2009. évi CXX. törvény sem kötelesrészt, sem kitagadási lehetőséget nem biztosított volna sem a bejegyzett, sem a be nem jegyzett élettárs vonatkozásában. A Szakértői Javaslat továbbment az élettársi viszony öröklésjogi szabályozásában, mert nemcsak a bejegyzett, hanem a be nem jegyzett élettársat is engedte volna kitagadni teljes örökrészére vonatkozóan.

Az örökhagyó bejegyzett élettársa úgy örököl, mint az örökhagyó házastársa. VÉKÁS Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat..., 1172.

³³ VÉKÁS Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat..., 1179–1180.

³⁴ 2009. évi CXX. törvény 6:62. §, Szakértői Javaslat 6:60. §.

Azt láthatjuk tehát a Szakértői Javaslat és a 2009. évi CXX. törvény fent említett szakaszainak összehasonlításából, hogy a túlélő házastárs öröklésének rendezésében térnek el kardinálisan, de a Szakértői Javaslat ebben sem hozott volna újdonságot az akkor hatályos szabályozáshoz képest. Emellett megemlíthető, hogy míg a 2009. évi CXX. törvény logikusan felépítve rendezte volna a házastárs öröklésére vonatkozó szabályokat,³⁵ addig a Szakértői Javaslat rendelkezésiről ez nem mondható el, az özvegyi öröklés normarendszerének teljes képéhez a rendelkezéseket több helyről kell összeszedni, azok megértéséhez a rendelkezésekhez fűzött magyarázat egyidejű elolvasása elengedhetetlen.³⁶ A kitagadási rendszerrel kapcsolatban az öröklési jogi munkacsoportban felmerült változtatásokat a Szakértői Javaslat – hasonlóan a 2009. évi CXX. törvényhez – nem, illetve nem megfelelően ültette át a szövegbe, azokkal kapcsolatban ugyanazokat az aggályokat lehet megemlíteni, mint a hatályba nem lépett 2009. évi CXX. törvény esetében.

2. Hatályba lép a második magyar polgári törvénykönyv

A 2010. május 29. napján megalakult második Orbán-kormány ismét kézbe véve a polgári jogi kodifikáció ügyét a 1129/2010. (VI. 10.) Kormányhatározatával elrendelte egy új polgári törvénykönyv tervezetének előkészítését az addig elért eredmények alapulvételével.

A kormány nagyrészt a korábbi tagokból válogatva³⁷ visszaállította a Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottságot, a Polgári Jogi Kodifikációs Szerkesztőbizottságot,

³⁵ 3. CÍM

TÖRVÉNYES ÖRÖKLÉS

I. fejezet

A törvényes öröklés általános rendje

6:55. § [A leszármazók törvényes öröklése]

6:58. § [Házastárs öröklése leszármazó esetén]

6:59. § [Házastárs, szülő öröklése leszármazók hiányában]

6:60. § [A házastárs kiesése a törvényes öröklésből]

6:61. § [A házastárs haszonélvezeti jogának megváltása]

6:62. § [Az élettárs öröklése]

³⁶ III. CÍM

TÖRVÉNYES ÖRÖKLÉS

I. fejezet

A törvényes öröklés általános rendje

6:51. § [Leszármazók törvényes öröklése]

6:54. § [Házastárs és szülő egyidejű öröklése]

6:55. § [Házastárs öröklése]

6:56. § [Bejegyzett élettárs öröklése]

6:57. § [A haszonélvezeti jog megváltása]

6:58. § [A haszonélvezeti jog korlátozása]

6:59. § [A házastárs és a bejegyzett élettárs kiesése a törvényes öröklésből]

6:60. § [A be nem jegyzett élettárs öröklése]

³⁷ A Szerkesztőbizottság tagjai voltak: Harmathy Attila, Kisfaludi András, Lábady Tamás, Petrik Ferenc, Sárközy Tamás, Székely László, Vékás Lajos, Weiss Emília, Zlinszky János.

felállította a Polgári Jogi Operatív Szakmai Bizottságot, Székely László miniszteri biztost nevezve ki a feladatok koordinálására. A Szerkesztőbizottság és az Operatív Szakmai Bizottság élére egyaránt Vékás Lajos akadémikus került, az ő irányítása alatt folytatódott tovább a polgári jog kodifikációja.

Miután a polgári törvénykönyv normaszövegét a Szerkesztőbizottság elkészítette, a kormány T/7971. számú törvényjavaslatként benyújtotta azt az Országgyűlésnek, ahol a javaslat általános vitája 2012. szeptember 26. napján kezdődött meg.³⁸

Répássy Róbert közigazgatási és igazságügyi minisztériumi államtitkár méltatva a tervezetet, kijelentette, hogy a kodifikáció elérte célját, mert egy ellentmondásmentes, a gyakorlati jogalkalmazást segítő, a bírói gyakorlatot a normaszövegbe integráló, minden részletében átgondolt kódex készült el. Répássy Róbert az öröklési jogi könyv kapcsán előadta, hogy az elsősorban a bírói gyakorlat tartós eredményeit emelte törvényi szintre, majd többek közt kiemelve a túlélő házastárs öröklésének új szabályait, megismételte a 2002-es Konceptió hasznélvezet rendezése mellett szóló érveit.³⁹ Az Országgyűlés bizottságai összességében a törvényjavaslatot egyhangúlag elfogadásra ajánlották, valamint általános vitára alkalmasnak tartották.

A Polgári Törvénykönyvről szóló T/7971. számú törvényjavaslat záróvitáját és zárószavazását a Parlament 2013. február 11. napi ülésnapján tartották, amelyen az Országgyűlés 245 igen szavazattal, 43 nem ellenében, 35 tartózkodás mellett a törvényjavaslatot elfogadta.⁴⁰

Magyarország Polgári Törvénykönyvét két héttel elfogadása után hirdették ki a *Magyar Közlönyben* 2013. évi V. számú törvényként,⁴¹ hatálybalépése egy lépcsőben, 2014. március 15. napján történt.

2.1. A törvényes öröklés, az érdemtelenység és a kitagadás rendezése a T/7971. számú törvényjavaslatban

Érdemes összevetni a 2012 júliusában a Vékás Lajos vezette kodifikációs bizottság által összeállított törvényjavaslat törvényes öröklésre vonatkozó szakaszait a korábbi, hatályba nem lépett 2009. évi CXX. törvény rendelkezéseivel.

Az ugyanazon Szerkesztőbizottság által összeállított Konceptiótól eltérően, de a 2009. évi CXX. törvénnyel megegyezően az Első könyvben a Bevezető rendelkezéseivel.

Az Operatív Szakmai Bizottság tagjai voltak: Csehi Zoltán, Kemenes István, Kisfaludi András, Körös András, Lábady Tamás, Menyhárd Attila, Székely László, Wellmann György. A bizottságok munkáját alkotó módon segítették Boros Zsuzsa, Gárdos Péter és Szilas Péter. VÉKÁS Lajos (szerk.): *Új Polgári Törvénykönyv Szerkesztőbizottsági Javaslat 2011.* CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2011, 43–44.

³⁸ *Országgyűlési Napló* 2012. évi őszi ülészak, 2012. szeptember 26 (222. szám), 926.

³⁹ *Országgyűlési Napló* 2012. évi őszi ülészak, 2012. szeptember 26, 935–936.

⁴⁰ *Országgyűlési Napló* 2013. évi tavaszi ülészak, 2013. február 11. (251. szám), 87.

⁴¹ *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 31. szám, 2013. február 26., kedd.

zéseket találjuk, míg az öröklési jog a T/7971. számú tervezet Hetedik könyvébe került.

Az érdemtelenység szabályaiban nem találunk eltérést a 2009. évi CXX. törvény és a T/7971. számú javaslat között, mindkét szöveg ugyanazokat a magatartásokat tekinti érdemtelennek, illetve megmaradt az érdemtelen személy vagyongazdálkodói jogának megvonása is.⁴²

A törvényes öröklés szabályait mindkét szöveg ugyanúgy rendezte, a túlélő házastársra vonatkozó szabályok is teljesen egyeznek (7:58–7:61 §§), de talán a T/7971. számú tervezet rendelkezései világosabban megfogalmazottak, különösen üdvözlendő, hogy a 2009. évi CXX. törvény által használt „általa lakott lakáson és az ahhoz tartozó berendezési és felszerelési tárgyakon” fordulat helyett az „örökhagyóval közösen lakott lakást és a hozzá tartozó berendezési és felszerelési tárgyakat” alkalmazta, mert az előbbi megfogalmazás összezavarásra alkalmas. A Szakértői Javaslat megalkotói tehát változtatva álláspontjukon átírták a túlélő házastárs törvényes öröklésének szabályait. A T/7971. törvényjavaslat bizottsági vitája során Vékás Lajos kifejtette, hogy a változtatás indoka az volt, hogy a haszonélvezeti jog általánossá tétele a társadalmi viszonyokkal, az öröklésre kerülő vagyontárgyak, illetve a hagyaték jellegével már 1959-ben sem volt szinkronban, napjainkban pedig a hagyaték tárgyainak változása és a család összetételének változása már egyáltalán nem indokolja a haszonélvezet főszabályi jellegét.⁴³ A T/7971. számú törvényjavaslat nyomtatásban megjelent magyarázatokkal ellátott bizottsági változatában a házastárs törvényes öröklésének megváltoztatása indokaként a Vékás Lajos által fent elmondottakat találjuk, hozzátéve azt, hogy a bírói, közjegyzői tapasztala-

⁴² 7:6. § [Érdemtelenység]

(1) Érdemtelen az öröklésre,

a) aki az örökhagyó életére tört;

b) aki szándékos eljárásával az örökhagyó végakarátának szabad nyilvánítását megakadályozta, a végakarát érvényesítését megghiúsította vagy ezek valamelyikét megkísérelte;

c) aki a hagyatékban való részesülés céljából az örökhagyó után törvényes öröklésre jogosult vagy az örökhagyó végintézkedésében részesített személy életére tört.

(2) Az érdemtelenység nem vehető figyelembe, ha az érdemtelenre vezető magatartást – bárki ellen irányult – az örökhagyó vagy az, aki ellen irányult, megbocsátotta.

(3) Az érdemtelenre az hivatkozhat, aki az érdemtelen személy kiesése folytán maga örökölné, vagy a végintézkedéssel reá rótt kötelezettségtől vagy más tehertől mentesülne.

(4) Aki érdemtelenység miatt kiesik az öröklésből, nem jogosult törvényes képviselőként a helyébe lépő személy örökségének kezelésére. Az ilyen vagyon kezelésére a szülői vagyongazdálkodásból kivont vagyon kezelésére vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni. Lásd: *T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről*. Budapest, 2012. július. Előadó: Dr. Navracsics Tibor közigazgatási és igazságügyi miniszter, Jogtár, Wolters Kluwer, 2021.

⁴³ *T/7971. törvényjavaslat bizottsági vitája a Polgári Törvénykönyvről*. Jogtár, Wolters Kluwer, Budapest, 2021.

tok szintén a módosítás szükségességét támasztották alá.⁴⁴ Tehát a 2008-as Szakértői Javaslát özvegyi jog főszabály-szerúségét fenntartó magyarázata és a 2012-ben benyújtott törvényjavaslat özvegyi jog főszabály-szerúségét elvető indoka ugyanaz. A kötelesrésze jogosultak köre a T/7971. számú tervezetben kibővült a bejegyzett élettárs kötelesrészi jogosultságával, ugyanakkor meglepően a Koncepcióban, illetve az öröklési jogi munkacsoportban felvetett ötlettől eltérően a kötelesrész mértéke a törvényes örökrész felében került meghatározásra (7:84. §), szintén egyezően a 2009. évi CXX. törvényben foglaltakkal.

A kitagadást a T/7971. számú törvényjavaslatban ekként rendezve találjuk:

„7:80. § [Kitagadási okok]

(1) Kitagadásnak van helye, ha a kötelesrésze jogosult

a) az örökhagyó után öröklésre érdemtelen lenne;

b) az örökhagyó sérelmére – a rokoni kapcsolatra tekintettel súlyosnak minősülő - bűncselekményt követett el;

c) az örökhagyó egyenesági rokonának, házastársának vagy élettársának életére tört vagy sérelmükre egyéb súlyos büntetést követett el;

d) az örökhagyó irányában fennálló törvényes tartási kötelezettségét súlyosan megsértette;

e) erkölcstelen életmódot folytat.

(2) A nagykorú leszármazót az örökhagyó a vele szemben tanúsított durva hátlatlanság miatt is kitagadhatja.

(3) A szülőt az örökhagyó a sérelmére elkövetett olyan magatartás miatt is kitagadhatja, amely a szülői felügyeleti jog megszüntetésére adott alapot.

(4) Házastársát az örökhagyó házastársi kötelességét durván sértő magatartása miatt kitagadhatja.

(5) Aki kitagadás miatt kiesik az öröklésből, nem jogosult törvényes képviselőként a helyébe lépő személy örökségének kezelésére. Az ilyen vagyoni kezelésére a szülői vagyionkezelésből kivont vagyoni kezelésére vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.”

Összevetve a 2009. évi CXX. törvény vonatkozó szabályaival, a rendelkezésekben csak minimális eltérést látunk. A nagykorú leszármazó és a szülő speciális kitagadhatósága külön bekezdésekbe kerültek, az ötödik bekezdésben a kitagadott „helyébe lépő leszármazó” megnevezés a sokkal helytállóbb „helyébe lépő személy” fogalmával cserélődött fel, ez utóbbi már a Szakértői Javaslátban is így szólt.

Látható még, hogy a szülő kitagadása esetében a felügyelet megszüntetésére alapot „adott” cselekmények kerültek a korábbi „adott vagy adhatott volna alapot” megfogalmazás helyébe, tovább árnyalva a lehetséges bizonyítás körüli nehézségeket, amely még nem a végleges változata lett a jelen kitagadási magatartásnak amellelt,

⁴⁴ VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslata magyarázatokkal*. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomsgazdálkodó Kft., Budapest, 2012, 552–553.

hogy a szülői felügyelet megszüntetésének kötelező és opcionális esetei majdnem teljesen ugyanazok maradtak.⁴⁵

Mindent összevetve elmondható, hogy a két különböző bizottság által alkotott 2009. évi CXX. törvény és a T/7971. számú törvényjavaslat a tárgyalta öröklési jogi szabályok vonatkozásában összességében nem mutat eltérést, de az is elmondható, hogy a 2009. évi CXX. törvény követte a Konceptióban lefektetetteket.

2.2. A törvényes öröklés, az érdemtelenység és a kitagadás rendezése a 2013. évi V. törvényben

A kihirdetett új Ptk. Hetedik könyve szól az öröklési jogról, a törvényes öröklésre, a kötelesrészre, az érdemteleniségre, valamint a kitagadásra vonatkozó rendelkezések napjainkban is változatlan formában olvashatóak a törvény szövegében.

Az érdemtelenység szabályozása szó szerint megegyezik a T/7971. számú javaslatban foglaltakkal, a jogszabályhely is ugyanaz maradt, tehát az új rendelkezést tartalmazó (4) bekezdést leszámítva az érdemtelenység rendszere egyező a régi Ptk.-val, ennél fogva az új Ptk.-hoz fűzött indoklások sem nyújtanak különösebb magyarázatot a jogintézményhez.⁴⁶

⁴⁵ 4:200. § [A szülői felügyeleti jog bírósági megszüntetése]

(1) A bíróság megszünteti a szülői felügyeletet, ha

a) a szülő felróható magatartásával gyermeke javát, különösen testi jólétét, értelmi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan sérti vagy veszélyezteti; vagy
b) a gyermeket más személynél helyezték el vagy átmeneti nevelésbe vették, és a szülő a gyermek elhelyezésére vagy az átmeneti nevelésbe vételre okot adó magatartásán, életvitelén, körülményein önhibájából nem változtat.

(2) Ha a szülőt a bíróság valamelyik gyermeke személye ellen elkövetett szándékos bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélte, a bíróság a szülői felügyeletet a szülő valamennyi gyermeke tekintetében megszüntetheti.

⁴⁶ 7:6. § [Érdemtelenység]

(1) Érdemtelen az öröklésre,

a) aki az örökhatározó életére tört;
b) aki szándékos eljárásával az örökhatározó végakaratainak szabad nyilvánítását megakadályozta, a végakaratait érvényesítését megghiúsította vagy ezek valamelyikét megkísérelte;
c) aki a hagyatékban való részesülés céljából az örökhatározó után törvényes öröklésre jogosult vagy az örökhatározó végintézkedésében részesített személy életére tört.

(2) Az érdemtelenység nem vehető figyelembe, ha az érdemteleniségre vezető magatartást – bárki ellen irányult – az örökhatározó vagy az, aki ellen irányult, megbocsátotta.

(3) Az érdemteleniségre az hivatkozhat, aki az érdemtelen személy kiesése folytán maga örökölné, vagy a végintézkedéssel reá rótt kötelezettségtől vagy más tehertől mentesülne.

(4) Aki érdemteleniség miatt kiesik az öröklésből, nem jogosult törvényes képviselőként a helyébe lépő személy örökségének kezelésére. Az ilyen vagyon kezelésére a szülői vagyonkezelésből kivont vagyon kezelésére vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni. *Magyar Közlöny*. A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 31. szám, 2645.

A törvényes öröklés szabályaiban sem találunk eltérést a T/7971. számú javaslatához képest,⁴⁷ az új Ptk.-hoz készült kommentárok lényegében megismétlik a túlélő házastársra vonatkozó új szabályok bevezetésének már az öröklési jogi munkacsoportban is felmerült és azt követően is hangoztatott indokait.⁴⁸

A kötelesrész és a kitagadás jogintézményeit a fentiekkel ellentétben a *Magyar Közlöny*ben kihirdetett új Ptk. teljesen eltérő tartalommal rendelte szabályozni, mint ahogyan azt az elfogadott javaslat tette.

A kötelesrész fenntartásának indokát Vékás Lajos teljes mértékben Grosschmid ebbéli álláspontjára alapította. Vékás Grosschmidra hivatkozva, vele teljes mértékben egyetértve kifejtette, hogy Grosschmid gondolatára rímelt a Bizottsági Javaslat indokolása, amikor kiemeli, hogy a jogintézmény alkalmas ugyan a családi szolidaritás erősítésére és a családi gondoskodás eszméjét juttatja kifejezésre, még akkor is, amikor a kötelesrész tartási szerepet nem játszik, de valójában annak elsődleges célja az örökhagyó korábbi házasságából származó gyermekek öröklési minimumának biztosítása az örökhagyó esetleges ellentétes akaratával szemben.⁴⁹

Érdemes egyrészt megjegyezni, hogy Grosschmid az ősi és a szerzett vagyon megkülönböztetésének fenntartása mellett érvelt, és súlyos kifejezésekkel, hevesen támadta a kötelesrész törvénybe iktatását, bevezetése esetére egyedül azt tartotta elfogadhatónak, ha az csak a szerzett vagyonra terjedt volna ki.⁵⁰ A Vékás által hivatkozott, a kötelesrész indokoltságára idézett grosschmid-i forrás sem a jogintézmény léte mellett szól, csupán az általa előidézett, a törvényes és a törvénytelen gyermekek közti lehetséges öröklési jogi helyzetet vázolja fel, de nem támogatja a

⁴⁷ 7:58. § [Házastárs öröklése leszármazó mellett]

(1) Az örökhagyó házastársát leszármazó örökös mellett megilleti

a) a holtig tartó haszonélvezeti jog az örökhagyóval közösen lakott lakáson és a hozzá tartozó berendezési és felszerelési tárgyakon; és

b) egy gyermekrész a hagyaték többi részéből.

(2) A haszonélvezeti jog nem korlátozható, és a házastárssal szemben megváltása nem igényelhető.

(3) Osztályos egyezségben a házastárssal a gyermekrész helyett az egész hagyatékra kiterjedő holtig tartó haszonélvezeti jog biztosítható. *Magyar Közlöny*, A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 31. szám, 2653.

⁴⁸ *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV. kötet*. Szerkesztő: OSZTOVITS András. Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014, 636–637. és KECSKÉS László – KÖRÖS András – MAKAI Katalin – OROSZ Árpád – OSZTOVITS András – PETRIK Ferenc: *Polgári jog. Bevezető és záró rendelkezések. Az ember mint jogalany. Öröklési jog. Az új Ptk. magyarázata...* 230. valamint *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. (Szerk.: VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter) Jogtár, Wolters Kluwer, Budapest, 2021. július 9.

⁴⁹ VÉKÁS Lajos: Grosschmid szelleme és gondolatai az új Polgári Törvénykönyv öröklési jogi szabályaiban. *Magyar Jog*, 2013/5., 261–263. és VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslatának magyarázatokkal...* 559.

⁵⁰ ZSÖGÖD Benő: Öröklött s szerzett vagyon. *Magyar Igazságügy* 1879/6., 532–533., ZSÖGÖD Benő: A köteles rész. *Magyar Igazságügy*, 1880/1., 27. valamint ZSÖGÖD Benő: Az örökjogi törvényjavaslat. III. *Nemzet* 1887. április 3., 1650. szám, Melléklet.

kötelesrész szabályozásba való bevezetését.⁵¹ Grosschmid a Vékás által hivatkozott forrás második kötetében⁵² mindemellett konkrétan kijelentette, hogy a kötelesrészt az Országbírói Értekezletnek mellőznie kellett volna, valamint a hitvestárs és a szülők kötelesrésze, mint a magyar történelmi öröklési renddel össze nem férő jogintézmények „nekünk sem kell”.⁵³ Grosschmid szerint emellett a kötelesrész a törvénytelen gyermekek törvényesekkel való egyenjogúsításához nem fog elvezetni.

Amennyiben eltekintünk attól, hogy Grosschmid szavaira vezessük vissza a kötelesrész indokoltságát, a jogintézmény létének okát magyarázni elsődlegesen a törvénytelen vagy előző házasságból származó gyermekek vagyoni védelmével nem méltányos. Elképzelhető, hogy a XIX. században vagy a XX. század elején, amikor lényegesen nehezebb erkölcsi és vagyoni helyzetben lehettek a gyermeküket egyedül nevelő leányok vagy asszonyok, illetve a társadalmi megőrzés folytán egymással kapcsolatot tartani nem tudó vagy kívánó kialakult apa-gyermek élethelyzetek miatt ennek az indoknak lett volna létalapja, de a mai megváltozott társadalmi helyzetben ez nem tűnik komoly, megalapozott oknak.

A kötelesrész létének indokaként gyakran emlegetett tartási funkció kapcsán véleményem szerint elmondható, hogy a jogintézménynek tartási jelleget csak azon – az összes elhalálózásra vetítve – kevés esetekben lehet tulajdonítani, amikor az örökhagyó leszármazói kiskorúak. Egyébként az átlagéletkor átlagos megnövekedésével a kötelesrésznek nincs vagyonzuttatási jellege és az önálló élet megkezdéséhez szükséges induló vagyont sem jelenti, az idősebb, felnőtt leszármazók részére vagyoni többletjuttatást, vagyoni biztonságot nyújt. Egyébiránt tegyük hozzá emlékeztetőül, hogy annak megállapítása, hogy a kötelesrész tartási szerepet mai társadalmunkban nem tölt be, már a 2002-ben közzétett Konceptióban is szerepelt.

A kötelesrésze jogosultak köre nem változott az új Ptk.-ban a T/7971. számú javaslatához képest, azonban a kötelesrész mértéke már nem az arra jogosultak örökrészének felében került meghatározásra, hanem lecsökkent annak harmadára (7:82. §). A kötelesrész mértékét a Szerkesztőbizottság nem tervezte csökkenteni, meg kívánta hagyni az örökrész fele mértékében. A kötelesrész csökkentésére és a kitagadási okok bővítésére Lázár János fideszes országgyűlési képviselő nyújtott be módosító indítványt 2012. november 21. napján Kövér Lászlóhoz, az Országgyűlés elnökéhez. Lázár a módosítások indokaként indítványában előadta, hogy „a kitagadási okok bővítése és szigorítása szerteágazó jogrendszerünkben egyik fontos eszköze a család méltóságának megővésére. A kötelesrész mértékének csökkentésével bővíthető azon vagyonelemek köre, mellyel az örökhagyó még életében –

⁵¹ ZSÖGÖD Benő: *Magánjogi tanulmányok tervezetek és kisebb dolgozatok főként az örök-lési, kereskedelmi és családi jog köréből*. Első kötet. Budapest, Politzer Zsigmond és fia kiadás, 1901, 336–338.

⁵² Egyébként mindkét kötet idézett részei Grosschmidnak *A köteles rész* című 1880-ban, a Magyar Igazságügy hasábjain megjelent publikációsorozatából származnak.

⁵³ ZSÖGÖD Benő: *Magánjogi tanulmányok tervezetek és kisebb dolgozatok főként az örök-lési, kereskedelmi és családi jog köréből*. Második kötet. Politzer Zsigmond és fia kiadás, Budapest, 1901, 339.

halála esetére – szabadon rendelkezhet.”⁵⁴ A konkrét érvek és tények nélküli, kurta indoklással ellátott módosító javaslatot az Országgyűlés 2012. december 17. napján a bizottságok támogatása nélkül nagy többséggel elfogadta.⁵⁵ A módosítást kemény kritikával illette Vékás Lajos akadémikus és Orosz Árpád kúriai bíró egyaránt. Orosz Árpád szerint a végintézkedési szabadság növelése a családi összetartás számlainak lazulásával függ össze, mert növelni fogja az örökhagyók egyre gyakoribb átgondolatlan intézkedéseit és megvonja a vagyoni védelmet a közeli hozzátartozóktól. Emellett Orosz Árpád különösnek találta a család méltóságának megóvását, mint a kitagadási okok bővítésének indokát.⁵⁶ Vékás Lajos érthetetlennek nevezte Lázár módosító indítványát⁵⁷ részletes kritikával, illetve a megváltozott kitagadási okokat. A módosítás eredményeként a kitagadás rendszere a következőképpen festett a törvényben:⁵⁸

„7:78. § [Kitagadási okok]

(1) Kitagadásnak van helye, ha a kötelesrészre jogosult

a) az örökhagyó után öröklésre érdemtelen lenne;

b) az örökhagyó sérelmére bűncselekményt követett el;

c) az örökhagyó egyenesági rokonának, házastársának vagy élettársának életére tört vagy sérelmükre egyéb súlyos bűncselekményt követett el;

d) az örökhagyó irányában fennálló törvényes tartási kötelezettségét súlyosan megsértette;

e) erkölcstelen életmódot folytat;

f) – akit végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték - a büntetését még nem töltötte ki;

g) a tőle elvárható segítséget nem nyújtotta, amikor az örökhagyónak szüksége lett volna rá.

(2) A nagykorú leszármazót az örökhagyó a vele szemben tanúsított durva hátlanság miatt is kitagadhatja.

(3) A szülőt az örökhagyó a sérelmére elkövetett olyan magatartás miatt is kitagadhatja, amely a szülői felügyeleti jog megszüntetésére ad alapot.

⁵⁴ T/7971/136. számú módosító javaslat. <https://www.parlament.hu/irom39/07971/07971-0136.pdf>, 2022. április 16.

⁵⁵ Országgyűlési Napló 2012. évi téli rendkívüli ülészak. 2012. december 17. (250. szám), 131.

⁵⁶ OROSZ Árpád: Öröklési jogunk az új Polgári Törvénykönyvben. *Jogtudományi Közöny* 2014/6., 270–271.

⁵⁷ VÉKÁS Lajos: Bíráló és jobbító észrevételek az új Ptk. Törvényjavaslatához (a zárószavazás előtt). *Magyar Jog* 2013/1., 6.

⁵⁸ A pontosság kedvéért meg kell jegyezni, hogy Lázár az f) pontra a következő javaslatot adta: „szándékosan vagy gondatlanságból elkövetett bűncselekmény miatt szabadságvesztés büntetését tölti”, a g) pontra pedig a következőt: „az örökhagyót szükséghelyzetben segítség nélkül hagyta”. Lásd: T/7971/136. számú módosító javaslat. <https://www.parlament.hu/irom39/07971/07971-0136.pdf>, 2022. április 16.

(4) Házastársát az örökhagyó házastársi kötelességét durván sértő magatartása miatt kitagadhatja.

(5) Aki kitagadás miatt kiesik az öröklésből, nem jogosult törvényes képviselőként a helyébe lépő személy örökségének kezelésére. Az ilyen vagyон kezelésére a szülői vagyonkezelésből kivont vagyon kezelésére vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.”

Lázár módosító indítványának eredményeképpen tehát egyharmadra csökkent a kötelelőrész és megváltoztak, illetve bővültek a kitagadási magatartások, napjainkban is a fenti formában tartalmazza őket a törvény. Hozzá kell tenni a fentiekhez emlékeztetőül, hogy a kötelelőrész egyharmadra való csökkentése már az öröklési jogi munkacsoportban is felmerült annak 2000. szeptember 11. és október 16. napján tartott ülésein. Lázár indítványának indoklása sajnos semmilyen támpontot nem nyújt a változtatások indokának megértéséhez, mondhatni az alig hat soros formális indoklás csupán tényközlés a megváltoztatás kapcsán. Kellő útmutatás nélkül a jogalkalmazás számos nehézségbe ütközött és ütközik napjainkban is a kitagadás rendszerének alkalmazása során, amely leginkább a megfoghatatlannak tűnő kitagadási magatartások kapcsán merül fel. A durva hálátlanságra és a tőle elvárható segítségnyújtás elmulasztására napjainkban még alig találni bírósági jogesetet, így tehát a jogalkalmazói jogértelmezés egyelőre még várat magára, noha az én és a kollégáim gyakorlati tapasztalatai alapján elmondható, hogy az ezen két kitagadási magatartásra való hivatkozás teszi ki a kitagadást tartalmazó végrendeletek jelentősebbik részét.

Irodalomjegyzék

- [1] *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV. kötet.* Szerkesztő: OSZTOVITS András. Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014.
- [2] Az öröklési jogi munkacsoport 2000. szeptember 11-i és október 16-i üléséről. *Polgári Jogi Kodifikáció* 2000/4., 25–27.
- [3] Az öröklési jogi munkacsoport alakuló üléséről. *Polgári Jogi Kodifikáció* 2000/1., 25.
- [4] *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 34. szám, Budapest, 1998. április 24., péntek, 2775–2776.
- [5] KECSKÉS László – KÖRÖS András – MAKAI Katalin – OROSZ Árpád – OSZTOVITS András – PETRIK Ferenc: *Polgári jog. Bevezető és záró rendelkezések. Az ember mint jogalany. Öröklési jog. Az új Ptk. magyarázata I/VI.* HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013.
- [6] *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 15. szám, II. kötet, Budapest, 2002. január 31., csütörtök, 1–212.

-
- [7] *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 8. szám, Budapest, 2003. január 25., szombat, 795–805.
- [8] *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 2009. november 20. (165. szám), péntek, 41986–42213.
- [9] *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 30. szám, 2010. március 2., kedd, 9606–9703.
- [10] *Magyar Közlöny* A Magyar Köztársaság hivatalos lapja, 31. szám, 2013. február 26., kedd.
- [11] OROSZ Árpád: Öröklési jogunk az új Polgári Törvénykönyvben. *Jogtudományi Közlöny* 2014/6., 265–272.
- [12] *Országgyűlési Napló* 2008. évi őszi ülészak, 2008. szeptember 16. (156. szám), 127–151.
- [13] *Országgyűlési Napló* 2009. évi tavaszi ülészak, 2009. március 2. (192. szám), 472.
- [14] *Országgyűlési Napló* 2009. évi őszi ülészak, 2009. szeptember 21. (222. szám), 272–273.
- [15] *Országgyűlési Napló* 2009. évi őszi ülészak, 2009. november 8. (240. szám), 2435–2436.
- [16] *Országgyűlési Napló* 2012. évi őszi ülészak, 2012. szeptember 26. (222. szám), 925–926. és 929–971.
- [17] *Országgyűlési Napló* 2012. évi téli rendkívüli ülészak, 2012. december 17. (250. szám), 116–131.
- [18] *Országgyűlési Napló* 2013. évi tavaszi ülészak, 2013. február 11. (251. szám), 74–87.
- [19] WEISS Emília: A magyar polgári jogi szabályok felülvizsgálata, különös tekintettel az öröklési jogra. *Közjegyzők Közlönye* 2001/1., 3–9.
- [20] VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2008.
- [21] VÉKÁS Lajos (szerk.): *Új Polgári Törvénykönyv Szerkesztőbizottsági Javaslat 2011*. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2011.
- [22] *T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről*. Budapest, 2012. július. Előadó: Dr. Navracsics Tibor közigazgatási és igazságügyi miniszter, Jogtár, Wolters Kluwer, 2021.

- [23] T/7971. törvényjavaslat bizottsági vitája a Polgári Törvénykönyvről. Jogtár, Wolters Kluwer, Budapest, 2021.
- [24] T/7971/136. számú módosító javaslat. <https://www.parlament.hu/irom39/07971/07971-0136.pdf>, 2022. április 16.
- [25] VÉKÁS Lajos: Bíráló és jobbító észrevételek az új Ptk. Törvényjavaslatához (a zárószavazás előtt). *Magyar Jog* 2013/1., 1–7.
- [26] VÉKÁS Lajos: Grosschmid szelleme és gondolatai az új Polgári Törvénykönyv öröklési jogi szabályaiban. *Magyar Jog*, 2013/5., 257–264.
- [27] VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslatát magyarázatokkal*. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalom-szolgáltató Kft., Budapest, 2012.
- [28] WEISS Emília: A Ptk. öröklési jogi könyvének koncepciója. *Polgári Jogi Kodifikáció* 2001/6., <https://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/weissemilia-a-ptk-oroklesi-jogi-konyvenek-koncepcioja-pjk-20016-16-28-o/883>, 2022. április 16.
- [29] ZSÖGÖD Benő: A köteles rész. *Magyar Igazságügy* 1880/1., 1–65.
- [30] ZSÖGÖD Benő: Az örökjogi törvényjavaslat. III. *Nemzet* 1887. április 3., 1650., Melléklet.
- [31] ZSÖGÖD Benő: *Magánjogi tanulmányok tervezetek és kisebb dolgozatok főként az öröklési, kereskedelmi és családi jog köréből. Első kötet*. Politzer Zsigmond és fia kiadás, Budapest, 1901, 336–338.
- [32] ZSÖGÖD Benő: *Magánjogi tanulmányok tervezetek és kisebb dolgozatok főként az öröklési, kereskedelmi és családi jog köréből. Második kötet*. Politzer Zsigmond és fia kiadás, Budapest, 1901.
- [33] ZSÖGÖD Benő: Öröklött s szerzett vagyon. *Magyar Igazságügy* 1879/6., 521–547.